

Ponència

El valencianisme que ve

Òscar Rueda i Pitarque

Alfagar. 24 de novembre de 2018

1. Propòsit

La present ponència se redacta en motiu del cent aniversari de la Declaració Valencianista de 1918, a fi de ser presentada i acceptada, si procedix, en el Congrés que es celebrarà en la primavera d'hivern de 2018, en recort d'aquella històrica fita.

L'autor desija aclarir que el conjunt de reflexions desenvolupades a continuació no constitueixen més que una proposta d'interpretació estratègica del devindre històric del valencianisme com a moviment social, i la seua possible projecció futura. Unes reflexions conformades a partir de l'experiència personal en diverses dinàmiques actuals del valencianisme cívic, i que, per tant, pretenen anar més allà de la pura reflexió filosòfica per a baixar també al terreny de lo pràctic.

2. Els fonaments del moviment identitari valencià

2.1. Reflexió preliminar

El Diccionari General de la Llengua Valenciana definix *identitat* com les “*característiques pròpies d'un individu o grup que el diferencien d'un altre*” i també com la “*consciència de la persona de ser distinta*”. Definirem en este treball “*moviment identitari*” com el desenvolup i propagació d'una filosofia sociopolítica que inspira i pretén el *canvi social* a partir de la valorisació i empoderament de certs aspectes de l'identitat dels individus que són comuns a un grup d'ells i, per tant, conformen també una identitat col·lectiva.

L'ús de la paraula *empoderament*, tan de moda en els últims temps, aporta un matís imprescindible en esta classe de moviments, puix implica l'augment de la participació social d'uns individus que es troben, d'alguna manera, maltractats, oprimits o discriminats pels poders polítics, econòmics o acadèmics dominants, per l'única raó de la seua identitat individual i col·lectiva.

Esta dinàmica provoca un desenvolup de l'autoestima en la pròpia identitat i un augment de la seua visibilitat social; lo que acaba conformant, als individus aixina organitzats, com un *grup de pressió* que, a través de la participació i influència en els àmbits de decisió, impulsa canvis beneficiosos per al grup.

Uns canvis que poden ser merament materials, de benestar social o econòmic, però que també poden anar lligats a la perpetuació, en les generacions futures, d'aquells aspectes identitaris que es conceben com a part central de la personalitat pròpia: un patrimoni digne de ser mantingut per a la posteritat que d'una altra manera desapareixeria o es desvirtuaria.

D'esta manera, podem trobar moviments identitaris basats en la llengua o en la cultura, però també, sense ànim de ser exhaustius, en la religió, la professió, l'afiliació política o l'identitat de gènere. El valencianisme, entès com a moviment identitari, és, en este cas, la filosofia sociopolítica que pretén el canvi social a partir de la valorisació i empoderament de les característiques culturals, històriques i lingüístiques (açò és, ètniques)¹ que es postulen com a pròpies del

---

¹En ocasions se fa un ús erròneu de la paraula “ètnia” associant-la al concepte de “raça”, però en antropologia una “ètnia”, del grec *ἔθνος*, poble, és, tal com definix el Diccionari General de la Llengua Valenciana de la RACV, “un grup o comunitat humana en característiques socials, lingüístiques o culturals comunes i pròpies”, sense que la raça estiga entre eixes característiques pròpies. Una ètnia sol compartir nexes històrics i territorials, i un conjunt de costums comunes (alimentació, festivitats, art, vestimenta, valors...) que tendixen a ser conservades generació darrere de generació com a símbol d'identitat.

poble valencià. Se tractaria, per tant, d'un moviment identitari sustentat en un patrimoni, a priori, comú a tots els individus que formen part del poble valencià, en independència de la seua religió, edat, professió, formació, ideologia política, identitat de gènere, raça, procedència geogràfica o qualsevol altra característica que es vullga alegar: components que poden ser identitàries d'un individu o un col·lectiu, però que no són definitòries del valencianisme.

No obstant, la problemàtica filosòfica d'estos moviments identitàris és notable. Per una banda, lo que es postula, en abstracte, com a patrimoni comú de *tota* la població d'un territori, en realitat constituïx, a nivell individual, un patrimoni de només *una part* dels individus que habiten en ell (o be és posseït en major grau d'intensitat per uns individus que per uns altres), de tal manera que la part que no el sent com a propi potser no es trobe identificada en el moviment i inclús, en segons quines circumstàncies, pot observar-lo en rebuig.²

En segon lloc, les característiques culturals, històriques i lingüístiques, en tant que producte de les relacions socials d'una comunitat, són variables en el temps, i presenten dinàmiques enormement condicionades per les circumstàncies polítiques i econòmiques de cada moment. D'esta manera, en ocasions apareix un conflicte entre "l'identitat que és" i "l'identitat que fon" (i, s'entén, "deuria tornar a ser"), íntimament lligat a l'època del sorgiment dels moviments identitàris moderns: el romanticisme decimonònic. En est aspecte, el coneixement rigorós de la pròpia història és fonamental per a establir una línia divisòria entre, per una banda, *lo possible* o *lo justificable* des d'un punt de vista històric, i, per una altra banda, els excessos d'un romanticisme historicista mal entés; quan no, directament, d'una fictícia "*postveritat*" creada a partir de supòsits fets històrics que mai tingueren lloc, o que s'interpreten erròneament des d'una visió sociopolítica contemporània, allunyada per tant de l'existent en èpoques passades.

I en tercer lloc, no podem amagar l'ambivalència que els moviments identitàris han manifestat a lo llarg de l'història, i continuen manifestant. Com ja havem senyalat en uns altres llocs,³ els excessos en la consciència identitària poden portar fàcilment a l'odi i enemistat entre pobles o, dins d'un mateix territori, a la divisió i conflicte entre classes, grups socials o ètnics.

En efecte, els prejuïns identitàris i els estereotips negatius lligats a l'identitat —el *chovinisme* o *patrioterisme*— solen ser hàbilment manejats per certs individus i sectors (popularment coneguts com a "*salvapàtries*") en interessos particulars contraris al benestar general de la societat, i els apliquen especialment per a

---

"Ètnia", per tant, no és sinònim de "raça", entesa com a conjunt de característiques morfològiques d'un grup humà (color de pell, d'ulls o de monyo, traços facials, complexió corporal, estatura...), i no és, per tant, un fet biològic, sino estrictament social i cultural. No obstant, donat lo estés que està el seu us en un sentit desviat de l'original, pareix recomanable utilitzar esta terminologia en precaució, per a evitar malentesos.

²Recordem la molt coneguda reflexió de Benedict Anderson: la nació és "*una comunitat política imaginada*", perquè "*ni tan sols els membres de la nació més chicoteta no coneixeran jamai a la majoria dels seus compatriotes, no els voran ni oiran tan sols parlar d'ells, però en la ment de cada u viu l'imatge de la seua comunió*". Anderson cita a continuació a Renan: "*L'essència d'una nació està en que tots els individus tinguen molt en comú i també que tots hagen oblidat moltes coses*". ANDERSON, B: *Comunidades imaginadas. Reflexiones sobre el origen y difusión del nacionalismo*. F.C.E., Mèxic, 1993 (traducció pròpia).

³Recupere, a partir d'ací, reflexions que he exposat en major amplitut en *Senyera valenciana, símbol de llibertat*. Ed. Oronella, València c., 2013, pp. 22-27.

persuadir en *sentiments* a la massa social, en lloc d'en *raons*, generant en eixa massa una sensació de *persecució* front a una suposta *amenança* que justificaria determinades accions incíviques i inclús violentes, contràries a la convivència entre diferents i a la pau social.

En casos extrems, com sabem, apareixerà el conflicte social, la xenofòbia, el racisme, el supremacisme, la violència contra el diferent —que escomença sent verbal pero pot acabar sent física—, el terrorisme, el genocidi i, finalment, la guerra, com a terrible manera última de resoldre les diferències polítiques, culturals, religioses... en definitiva, *identitàries*. I no diem res que no estigam vivint en 2018 en molts racons del món, i que no s'haja vixcut no fa tant en la nostra pròpia terra.

No caldrà que explicitem ací l'horror i l'oix que nos produïxen eixa classe de moviments “identitaris”, que en tantes ocasions han dut a un país al desastre o han fet retrocedir sigles el procés d'evolució i progrés del ser humà. Per fortuna, hi ha una atra classe de valors identitaris que són els únics que nos poden i nos deuen interessar: els sentiments positius de satisfacció per la pertinença a un colectiu; d'estima pels antepassats propis i la seua cultura, de perpetuació del patrimoni i dels valors heretats; el sentiment de coparticipació, de civisme, de responsabilitat per la sort del grup, que no deu ser incompatible en el benestar d'uns atres grups aliens. I, en casos concrets i *justs* —frontera a sovint difícil d'establir—, també el necessari sentiment catalisador que facilita una reacció cívica, proporcionada i mesurada front a una acció exterior indesijada i no evitable —perque *no tot lo món és bo*, per desgràcia— o front a una circumstància interior adversa a la que s'ha de respondre en decisió i efectivitat. Queda clar, puix, que esta última classe positiva de moviment identitari és *l'única* que el valencianisme pot i deu reproduir.

2.2. El valencianisme no pot ser un moviment choviniste, tancat en sí mateix i ancorat en el passat.

Si les característiques que catalisen el valencianisme (culturals, llingüístiques, històriques) són comunes a tot el poble valencià, i si el valencianisme aspira a ser motor de canvi social, és evident que qualsevol valencianisme plantejat com una ideologia excloent, lligada a ideologies polítiques concretes —pijor encara si són extremes— o depositada exclusivament en una minoria d'elegits *portadors de les essències* que tracta a la majoria dels valencians poc manco que com a *renegats*, no a soles serà un valencianisme indesijable: serà un valencianisme *fracassat*, perque mai conseguirà que els seus plantejaments siguen adoptats com a propis per una majoria del poble valencià, com deuria ser el seu objectiu prioritari.

Aixina, la màxima tantes voltes pronunciada de que *el valencianisme no entén d'ideologies* hauria de visualisar-se d'una manera més concreta: no a soles vol dir que una persona pot ser igual de valencianista sent de dretes que d'esquerres, sent monàrquica, republicana o accidentalista, sent creent o no creent, sent conductor de coche o de bicicleta, sent aficionat al fútbol o amant de la llectura (o les dos coses), sent faller o no faller; sino que això *deuria interiorisar-se per tots els valencianistes*, evitant lligar l'ideologia o les filies i fòbies pròpies, d'una manera excloent, al valencianisme que es professa. El valencianisme ha d'estar en la cima de la piràmide: mai somés a les ideologies o concepcions particulars de cada u dels valencianistes.

S'ha posat a sovint com a eixemple d'este valencianisme transversal la fundació de Lo Rat Penat en 1878: encapçalada per un republicà, Constantí Llobart, un lliberal, Feliu Pizcueta, i un conservador, Teodor Llorente. És indubtable que els majors èxits socials de Lo Rat Penat s'han donat quan els seus socis han antepost l'ideologia valencianista de tots ells a l'ideologia particular d'alguns; quan la diferència ideològica, des d'uns criteris compartits de valencianisme irrenunciable, s'ha vist com una pluralitat enriquidora, com una fortalea que permetia aconseguir més fàcilment a nivell social i polític els objectius cívics del valencianisme.

Recordem còm Lo Rat Penat acollí als valencianistes conservadors i catòlics durant la segona república, i als valencianistes esquerrans i republicans durant la dictadura: un eixemple ben palpable i etern de lo que deu ser el valencianisme que hem de continuar construint entre tots.

2.3. El valencianisme deu ser un moviment cívic, democràtic, transversal i modern.

Els valencianistes de la Renaixença decimonònica despertaren als valencians la consciència de l'història del Regne de València, la dignitat de les tradicions pròpies, i especialment l'aptitud de la llengua valenciana com a vehícul de cultura, de comunicació escrita i de lliteratura, com ya ho havia segut de manera generalisada en sigles anteriors. I els valencianistes de les primeres dècades del sigle XX tancaren el círcul virtuos argumentant la projecció social d'eixe valencianisme cultural, històric i llingüístic cap a un objectiu concret: la recuperació de l'autogovern del Regne de València, perdut en la Guerra de Successió, com un instrument imprescindible, no a soles per a reparar una injustícia històrica, sino també per a assegurar el benestar i el progrés dels valencians.

Enguany, que celebrem també el centenari de la Càtedra de Llengua Valenciana en l'Universitat de València, dirigida per Lluís Fullana, és especialment convenient recordar l'ideologia impecablement valencianista del filòlec de Benimarfull a través del seu discurs "La cooficialitat de la llengua valenciana". Un text que deuria ser de llectura obligada en les escoles, i que resumix en pocs paràgrafs un ideari valencianiste racional a l'hora que emotiu, respectuos en l'història a l'hora que proyectat cap al futur.

Parlem d'un discurs, pronunciat en giner de 1919 en la Diputació de València,⁴ en el que el pare Fullana defengué clarament la consecució de l'autonomia política per al Regne de València com a mig per a tancar l'injusta ferida de la Guerra de Successió, i consignà a continuació dos afirmacions bàsiques. Primera: el poble valencià té dret a l'us de la seua llengua, i segona: el poble valencià necessita que l'us d'eixe dret li siga garantit en totes les manifestacions de la vida, per mig de la seua oficialitat junt al castellà i la seua ensenyança en l'escolarissació obligatòria. Un idioma del qual no podem renunciar ni a la seua denominació pròpia i secular ("llengua valenciana"), ni

---

⁴Part de la conferència fon reproduïda en *Las Provincias* el 24/1/1919. El text complet ha segut publicat en temps recents varies voltes, com ara en Giner i Ferrer, J.: *Aportacions bibliogràfiques en torn a la identitat de la llengua valenciana*, València c., 1979, pp. 53-58, o Agulló Pascual, B.: *Criteris filològics del pare Fullana en els anys 1918 i 1919*, Lo Rat Penat, València c., 2092, pp. 41-48.

tampoc a les diferències llingüístiques que presenta en la llengua veïna catalana; unes diferències que, segons Fullana, “*tot bon valencià deu conservar com ric tesor, obtingut del desenroll natural i espontani de la seua llengua*”.

Estes màximes continuen més vives que mai a hores d'ara, i poden ser assumides per una absoluta majoria de la població valenciana actual, independentment de l'ideologia política o la llengua materna que es posseïxa. I no per qualsevol motiu, sino perquè són la natural conseqüència sociològica de sigles d'història del Regne de València com a entitat políticament autogestionada, que ademés tingué la llengua valenciana com a mig de comunicació oficial oral i escrit.

Autonomia política i llengua, llengua i autonomia política, com a conseqüència d'una història que és la que és (i no la que alguns contenen), com a aïnes per a perpetuar la nostra herència cultural i assegurar el nostre benestar material: estos són els *fonaments del valencianisme* com a ideologia, a partir dels quals podem construir l'edifici que desigem, sempre que no socavem estos pilars centrals, perquè de fer-ho estarem socavant l'essència mateixa del valencianisme.

Notem que alguns dels principis anteriors són els que les dos ideologies antagòniques del valencianisme, que denominarem en este treball “centralisme espanyol” i “catalanisme expansiu”, tracten de posar en dubte o inclús de negar. En el primer cas, posant traves al desenroll de la nostra autonomia política i col·locant a la llengua valenciana en una posició subalterna (encara que en ocasions se defenga, en abstracte i sense efectes reals, la seua singularitat respecte al català). En el segon cas, negant tant l'existència autònoma del poble valencià com la singularitat de la llengua valenciana (encara que en ocasions se defenga una aparent recuperació de l'ús social del valencià respecte al castellà). En ambdós casos, realisant una llectura interessada i biaixada de la nostra història, que permeta justificar i propagar estes visions desvalencianisadores entre la població.

Pero la realitat és que la pèrdua de l'autogovern i el deteriorament de l'ús social de la llengua valenciana com a conseqüència d'un estat centralista alié a la tradició política espanyola, i naixcut ademés d'una guerra internacional d'interessos contraposts, han segut, foren i seran el ‘leitmotiv’ del valencianisme des dels temps de Boix, de Llombart, de Llorente, de Labaila i de Pizcueta. Valencianistes que mai vullgueren la secessió de València respecte d'Espanya, pero tampoc podien compartir la visió castellanocèntrica implantada des del segle anterior, i que tingueren, en el recort del Regne de València foral, abolit per Felip V (IV de València), la seua referència principal a l'hora de construir la Renaixença decimonònica.

De fet, l'orige del catalanisme entre valencians fon l'evolució desviada de certs valencianistes que buscaren i busquen, en l'aliança en l'adversari comú contra el centralisme, un supost *amic* que donara impuls a la causa pròpia: un valencianisme que s'observava i s'observa com a dèbil, carent d'iniciativa, incapaç de viure autònomament per sí a soles, i orfe de recolzament de les classes dirigents valencianes; les quals, històricament, mai han tengut massa interès en donar suport —excepte honroses excepcions— al moviment valencianista.

Com a contrapartida, davant de l'evidència de que el catalanisme devenia un segon sucursalisme, exent ademés de qualsevol justificació històrica i que en absolut podia servir ni com a referència a seguir ni com a *companyó de fatigues*,

uns altres valencianistes intentaren i intenten l'aliança en sectors d'opinió que, efectivament, són antagonistes del catalanisme, però ni tenen especial interès en la recuperació social del nostre idioma ni tampoc en la consolidació de l'autogovern valencià. Conseqüències: divisió social, desvirtuació i desactivació del valencianisme.

Front ad estes dos ideologies desvalencianisadores que es retroalimenten i que en ocasions, inclús, pretenen presentar-se com a "valencianistes", el valencianisme cívic no pot més que constituir-se davant de la societat com un moviment democràtic, transversal i modern, que aporte además les claus per a reconstruir, renovar i refermar una relació justa i amistosa del poble valencià en els demés pobles veïns. Perque està en els nostres valors, i perque és útil per a assegurar-nos un futur de progrés i convivència.

Però no nos enganyem. Tindre la raó, o creure tindre-la, no és prou. El valencianisme serà de tots o no serà. El valencianisme impregnarà totes les ideologies, tots els estrats socials, tots els racons de la nostra geografia, o acabarà diluint-se com a recort nostàlgic d'uns pocs privilegiats. El valencianisme com a ideologia no pot continuar sent percebut, en molts rogles socials, com un reducte "marginal", "passat de moda" o "excèntric", que es preocupa més per "anar a la contra" que per construir, dividit per baralles personals i que només busca autoafirmar-se en l'ortodòxia dels convençuts, tildant de traïdor a qui s'aparta un milímetre de la forma de pensar considerada "autèntica", en lloc de preocupar-se pels interessos de la majoria sociològica valenciana actual. En lloc de preocupar-se per guanyar nous adeptes entre eixa majoria silenciosa, i especialment entre les generacions més jòvens.

2.4. La defensa de la personalitat pròpia i l'autogovern com a sinèrgia social

En els punts anteriors hem postulat una missió (la nostra raó de ser), una visió (uns objectius bàsics, que desenrollarem) i uns valors (uns principis ètics que sustenten la nostra empresa colectiva com a valencianistes). Tenim l'impressió, no obstant, que el valencianisme com a moviment cívic i social ha tengut i continua tenint dificultats per a assumir o inclús per a entendre estos tres pilars filosòfics, que són la base de tota organització humana exitosa.

Nos explicarem, i insistim en lo ya apuntat: el valencianisme s'equivoca quan la seua raó de ser se sustenta *només* com a resposta reactiva front a una agressió, per molt real que siga. Afirmà Miquel Adlert, ben encertadament, que "*quan u nega una ideologia sense afirmar-ne una altra, acaba per afirmar la negada*". Una frase lapidària que tots els valencianistes devem tindre ben present. I és responsabilitat del valencianisme convertir-se, per fi, en un moviment social al que no li preuque tant lo que fan els demés, però que sí li preuque, i molt, lo que el valencianisme deuria estar fent i no fa.

El valencianisme ha de ser *proactiu*: ha de construir-se un futur propi d'acort en la seua missió, visió i valors, i no com a reacció a lo que fan uns altres que no compartixen eixos fonaments ideològics. Ha de *prendre el control*, i no deixar-se dur pels aconteyiments. No ha d'esperar a que les coses passen, sino que *ha de fer* que les coses passen. Se diu que front a una adversitat, una persona reactiva plora i es queixa, i una persona proactiva s'activa i treballa per a vèncer-la. Convé que tots recapacitem sobre si les nostres actituds en el valencianisme són les més adequades, si és que volem que el valencianisme actue com a

ciment aglutinador de les aspiracions del poble valencià en l'àmbit espanyol, europeu i mundial.

Perque eixa és l'utilitat del valencianisme: estimular als valencians a que treballem de forma coordinada pels nostres interessos comuns. I encara que pareix que els valencianistes, presos d'un *adamisme* existencial, necessitem inventar la roda en cada nova generació, no és cosa que els nostres antepassats no tingueren clara fa ja moltes dècades. Necessitem fer que no torne a passar, de manera recurrent, lo que Blasco Ibáñez⁵ descrivia amargament en... 1898:

“L’absurda centralisació que convertix a Madrid en pòlip que absorbiu tots els sucs de la vida nacional, és mare amorosa que nodrix i engrandix el caciquisme, l’ignorància i la gossera, les tres divinitats negres en el cult de les quals defallix i agonisa Espanya.

Per açò, si el nostre país ha de regenerar-se, li és precís atacar la centralisació, vigorisant-se en la vida del regionalisme, de la mateixa manera que per a reconstituir els cossos gastats s’han de regenerar u a u tots els òrguens.(...)

València ha de seguir-lo, no sols per entusiasme personal, sino per conveniència. Urgix que tots els valencians, sense distinció de color polític ni de consciència, nos agrupem, formant un sol organisme (...)

... que pense cada u com vullga, sostenint les solucions polítiques més ajustades a les seues particulars creences; pero en allò que sols a València interessa pensem a l’uníson tots els valencians, formant una sola família, ya que una mateixa terra nos sustenta i un mateix cel sol nos cobrix.(...)

Separats uns dels atres per la diversitat de creences, hi ha una cosa que nos unix a tots: l’amor a la terra en que naixquérem, l’igualtat de la llengua, l’afecte íntim, en els recorts de la nostra vida. (...)

Ací, ¡trist és dir-ho!, havem segut sempre uns imbècils que en les qüestions purament regionals que no afecten a la política nos enrecordem de que tenim estes o les atres creences, sense pensar que per damunt de tot açò està el fet de ser valencià. (...)

¿Té açò sentit comú? ¿Ha de continuar per més temps est estat, gràcies al qual els valencians, dividits per qüestions nacionals, no atengam a les regionals que tant nos interessen? (...)

Absurt és que la tercera capital d’Espanya i la regió més important despuix de Catalunya seguixca sent un feu del poder central, del que és representant qui vol el ministre de la Governació, lo que dona per resultat que en els moments suprems anem a les oficines de Madrid a mendicar favor quan tenim dret a exigir justícia i en tons forts si és precís.

Hora és ya d’enfortir-nos en un saludable bany de regionalisme.

València per als valencians.

I València són no a soles els naixcuts en esta terra, sino els que en ella residixen per a sempre, els que ací crearen família i afeccions, puix la pàtria no està a on se naix, sino a on se deposita el cor.

Amem molt a Espanya, que cada qual busque la seua salvació en les solucions que juge més oportunes, per per damunt de tals diferències preocupem-nos de València; i aixina com la varietat de la vida se tanca en l’unitat de l’Univers, que

---

⁵“La Liga Valenciana”, artícul publicat en *El Pueblo* el 14/11/1898. Reproduït per León Roca, F.: *Blasco Ibáñez. Política i periodisme*. Tres i Quatre, València c., 1970, pp. 147-153. La traducció al valencià des de l’original castellà és meua.

la varietat de les nostres individualitats i creences se confonga en un valencianisme unànim.

Per a regenerar i enfortir a Espanya, comencem per donar vida i força a València, víctima fins ara de l'indiferència dels bons i el caciquisme dels roïns.(...) de la mateixa manera com el bon ciutadà, abans d'intervindre en els assumts generals, ha d'escomençar arreglant sa casa.

I la casa de tots nosatros és València.”

Seria difícil trobar una definició més comprensible i contundent de “valencianisme” a un nivell popular, a ulls d'eixe valencià sociològicament *estàndart* de 2018, que la que Blasco nos oferí fa 120 anys. I la realitat, terminologies i anacronismes a banda, és que eixe és el camí. El valencianisme deu, sobretot, generar sinèrgia entre els valencians: una sinèrgia que permeta obtindre un efecte benèfic superior, actuant tots junts, al de la suma de tots els efectes generats si actuem per separat.

3. El bucle de la llengua

3.1. Una llengua àurea reduïda a dialecte rural

Pot sorprendre, vista la qüestió en perspectiva, que una llengua com la valenciana, documentada en eixa denominació des del segle XIV, que donà lloc a un Sigle d'Or de la lliteratura en el trànsit de l'Edat Mija a l'Edat Moderna, que fon llengua administrativa oficial d'un regne durant vora cincents anys i que mai va vore discutida la seua consideració com a llengua autònoma fins a finals del segle XIX, tinga hui un futur més que dubtós; si per futur entenem, per una banda, el seu us com a llengua viva i de comunicació, transmesa de manera natural de pares a fills, i per una altra banda la seua consideració com a varietat llingüística autònoma respecte a les demés del seu entorn.

La minorisació i dialectalització de la llengua valenciana és un procés històric l'inici del qual sol fixar-se en el segle XVI, a partir de l'instauració de la cort virreinal de Germana de Foix i la seua actuació com a foc primerenc d'introducció de la llengua castellana en el Regne de València. Una incipient i parcial castellanització que fon exclusivament lliterària i que, en un primer moment, no tingué grans repercussions en la salut de l'idioma: ni a nivell administratiu ni, manco encara, en la seua transmissió intergeneracional. Les verdaderes fites que han determinat la decadència de l'idioma valencià i posen en entredit la seua viabilitat futura són, al nostre parer, tres:

- La primera fita és l'orde, a partir de la Nova Planta determinada per l'abolició dels Furs en 1707, d'usar el castellà com a única llengua oficial administrativa i, posteriorment, de l'ensenyança, substituint al valencià en qualsevol àmbit d'us formal. Una situació que, en totes les dificultats conegudes, només pogué escomençar a revertir-se des de finals de la dècada dels setanta del segle XX, en algun paréntesis aïllat en la dècada dels trenta.
- Com a conseqüència social d'eixe procés d'intensa diglòssia encetat el segle anterior, la segona fita seria l'inici de l'interrupció de la transmissió familiar de la llengua valenciana de pares a fills, que s'inicià a finals del segle XIX en certes famílies burgeses de les ciutats de València i d'Alacant (les quals, a pesar de ser valenciaparlants, decidiren parlar als seus fills en castellà). Una costum social que especialment a partir de la dècada dels anys quaranta del segle XX se generalisà en totes les classes socials d'eixes dos ciutats, escampant-se a partir dels anys xixanta a les ciutats d'Elig i Castelló, i de manera manco

generalisada a unes atres ciutats mijanes. Encara que este procés s'ha atenuat, continua donant-se, especialment en els fills de parelles mixtes (valenciaparlant i castellarparlant).

- L'inici de la discussió sobre l'entitat del valencià com a llengua autònoma, induïda per pressions forànees, i sustentada en una desviació del tradicional sentiment de germanor en peu d'igualtat les demás varietats llingüístiques del diasistema iberorromànic oriental, també conegut com occitanorromànic. Este procés, que ha retroalimentat, al nostre parer, la defecció llingüística, per generar una segona diglòssia entre els parlars vernaculs i un artificios model llingüístic oficial, presenta dos fites que obrin i tanquen (pel moment) un procés de dialectalisació del nostre idioma: l'aparició de les Bases d'Ortografia Valenciana en 1932, que supongueren l'adopció de l'ortografia catalana, en mínimes diferències, per al valencià, i la Llei de Creació de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua en 1998, que significà l'adopció oficial d'un model llingüístic convergent en el català.

D'esta manera, dos han segut i continuen sent els santuaris de la llengua valenciana: l'àmbit més rural, a on l'us i la fisonomia llingüística del valencià se conserven més inalterats, i l'àmbit festiu, que ha permés conservar moltes de les tradicions seculares del nostre poble, més allà dels aspectes purament llingüístics, además d'haver servit per a crear un prestigi social popular de les formes i maneres que, en uns atres àmbits, se tenien i encara se tenen com a "vulgars", "rurals", "informals", "del carrer" o "en poc de gust".

3.2. Postures actuals sobre el nom, l'entitat i la normativisació del valencià

Aplegats ad este punt considerem necessari fer una modelisació⁶ de les postures que conviu en el sí de la societat valenciana *actual* respecte al nom, l'entitat i el model normatiu de la llengua valenciana. Remarquem l'adjectiu *actual*, perque, partint de la base que el canvi social és continu, lligat a l'inevitable renovació generacional per motius naturals, de poc servix recrear-se en èpoques a on les postures socials hegemòniques dins de la societat valenciana eren diferents a les actuals.

També senyalarem que, tal volta, en unes atres circumstàncies no deuriem dedicar tant d'espai a una qüestió, la de la llengua, que és només una part, important pero només una part, de la filosofia d'actuació valencianista. Pero atenant a que esta qüestió resulta central per a un sector important del valencianisme social més militant, havem decidit tractar-la en especial atenció.

És indubtable i queda fòra de tota discussió que des del segle XIV la modalitat llingüística romànica parlada en la major part de l'històric Regne de València ha segut considerada espontàneament tant pels valencians com pels forasters en l'apelatiu de "llengua valenciana", en una personalitat pròpia front a les demás del seu entorn; si be, al mateix temps, se reconeixia una antiga germanor en les demás modalitats que hui solen englobar-se en la família llingüística iberorromànica oriental o occitanorromànica (junt al català, el balear, les diverses

---

⁶Transcriu i readapte conceptes que s'han inclòs en l'informe *La Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritàries del Consell d'Europa i l'idioma valencià: el punt de vista dels valenciaparlants discriminats* (Lo Rat Penat / Secció de Llengua i Lliteratura Valencianes de la RACV, 2018), de la redacció del qual he participat. Se tracta d'un document inèdit en el moment de la redacció d'esta ponència, pero que vorà la llum abans que el present treball siga públic.

modalitats occitanes...), i que tradicionalment solien rebre el comú apelatiu de “llemosí”.

En qualsevol cas, “valencià” és la denominació que els parlants de tot el territori valencià han aplicat històricament i apliquen en l’actualitat, de manera espontànea, al seu propi idioma.

La dicotomia descrita ha condicionat el devindre històric de la llengua valenciana en quant a la seua caracterisació com a llengua, la definició del seu model literari i, en dates més recents, el seu model estàndart. Esta caracterisació no ha estat exenta, especialment en l’últim sigle, de pressions exteriors, tant per part de l’oficialitat de l’Estat Espanyol com del moviment nacionaliste català, a fi de que es decantara en un sentit favorable a les tesis sostengudes per un o altre moviment.

Estes pressions externes no han conseguit, pel moment, capgirar la consciència sociolingüística encara majoritària del poble valencià, que creu que valencià i català són dos llengües diferents, com indiquen diverses enquestes sociològiques,⁷ en una percepció transversal a tota la societat en independència d’ideologies o procedència geogràfica.

No obstant, eixe devindre històric i les mencionades influències externes han determinat, a grans traços, la convivència actual de tres estats d’opinió en el sí de la societat valenciana respecte a la normativisació del valencià i la seua relació en el català, els quals denominarem, a efectes pràctics, *autoctonisme*, *particularisme* i *anexionisme*.

Des d’un punt de vista lingüístic, estes tres postures se correspondrien, si seguim a Heinz Kloss⁸ en les següents situacions sociolingüístiques:

a) **Autoctonisme**: dos varietats lingüístiques (valencià i català) han creat dos normes literàries distintes (dos estàndarts diferents, o dos “llengües Ausbau”) que tenen com a base diferents varietats vernaculars i, per tant, se caracterisen per diferències omnipresents que, encara que no necessàriament exclouen l’intel·ligibilitat mútua, fan que siga impossible tractar-les com una sola unitat.

Eixemples cridaners d’esta situació són les relacions existents entre chec i eslovac, danés i suec, búlgar i macedoni, o gallec i portugués. Postura representada en el cas del valencià per la normativa de la Real Acadèmia de Cultura Valenciana (RACV), coneguda popularment com a “Normes d’El Puig”. A nivell social, l’autoctonisme és la percepció sociolingüística històricament hegemònica i, encara hui, la majoritària en el sí de la societat valenciana com a mínim a nivell ideològic (una altra cosa són els usos normatius reals, com a fruit de l’escolarització dels últims trenta anys), encara que no entre els partits polítics parlamentaris actuals i tampoc, des dels anys 60-70 del sigle passat, en els àmbits acadèmics oficialistes.

---

⁷Una sèrie de quatre enquestes del CIS realitzades entre 2001 i 2004 dona una forqueta que va del 52,7% al 66,8% de valencians que pensen que valencià i català són llengües diferents, front a un 25,4% al 31,6% que pensen que són la mateixa llengua. Pot vore’s un anàlisi més detallat en *¿Té futur la normativa de l’idioma valencià?*: Ed. Mosseguello, València c., 2014, pp. 119-137, text del que rescate i reinterprete algunes reflexions per a la present ponència.

⁸Kloss, H. “‘Abstand Languages’ and ‘Ausbau Languages’”. *Anthropological Linguistics*, Vol. 9, No. 7 (Oct., 1967), pp. 29-41. Indiana University.

- b) **Particularisme:** se postulen dos variants d'un mateix estàndart (estàndart policèntric) basades, respectivament, en la varietat vernacular valenciana i en la varietat vernacular catalana oriental, si be predominen les solucions d'esta última en l'estàndart comú. L'existència de les dos variants no impediex que els partidaris d'esta opció els tracten com un sol idioma, caracterisat per l'us d'una mateixa ortografia i certes convencions lèxiques i morfosintàctiques comunes, si be donen lloc a dos models orals i escrits diferents.

Com a eixemple d'esta situació podria aduir-se el cas del serbocroata, com a mínim fins fa alguns anys, o el portugués de Portugal i el de Brasil. Una postura teòricament representada en el cas del valencià per la normativa de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua (AVL).

No obstant, el fet de que la AVL excloga per complet els postulats de la RACV (autoctonisme), i de que abraçe per complet els de l'Institut d'Estudis Catalans (anexionisme), fa que molts observen la seua actuació com una aplicació solapada o diferida de les tesis anexionistes, lo que fa que la postura "particularista" de la AVL quede, com a mínim, en entredit.

Esta línia de pensament defén a priori l'us de la denominació "valencià" per a referir-se a la modalitat llingüística valenciana, i sol defendre, encara que no sempre, l'us de denominacions sincrètiques ("valencià-català" o "català-valencià") per a referir-se al conjunt de les dos modalitats. Igualment, a nivell polític, tendix, com els autoctonistes, a apostar per la concepció d'un poble valencià distint del català, pero, a diferència dels autoctonistes, proclama que compartix llengua en ell.

Les anteriors indefinicions provoquen, als efectes pràctics, una falta de concreció en les propostes a vehicular socialment o políticament, resultant clarament insuficients per als autoctonistes (quan no una versió diferida o maquillada de l'anexionisme), i "entreguistes" per als anexionistes.

- c) **Anexionisme:** se postula un únic estàndart definit a partir d'una varietat vernacular concreta, el català oriental (no exposit a la competència d'un altre estàndart basat en unes altres varietats llingüístiques pròximes com ara la valenciana), i que ademés se pretén aplicar al conjunt de parles vernacules valencianes i catalanes. Representat per l'Institut d'Estudis Catalans (IEC). No obstant, la AVL encara que formalment no el recomana, tampoc el considera incorrecte, lo que facilita la seua adopció generalisada baix el seu paraigües, i provoca que molts consideren que eixa és la posició real o "de facto" de la AVL.

El model llingüístic anexioniste aposta, sobre el supost (i en alguns casos fals) "respecte" a les bases del 32, per una convergència en l'estàndart català, no sols a nivell ortogràfic com impliquen eixes bases, sino també lèxic, morfosintàctic i inclús fonètic, introduint una distinció entre un valencià supostament "cult" (en mínimes diferències, o ninguna, respecte al català estàndart) i un valencià que es tilda de "vulgar", "corromput", o "del carrer", representat per les variants vernaculares valencianes, que d'acort en els anexionistes cal "corregir" paulatinament, a fi de que convergixquen en les catalanes, que es consideren més "formals".

Esta visió prescriptivista introduí, des de la seua irrupció social, sense entrar en consideracions polítiques o identitàries, una afegida minusvaloració del parlar propi dels valencians, que es sumava a la potent situació diglòssica respecte al castellà.

L'anexionisme defén, contra els usos històrics i tradicionals, l'ús únic o preferent de la denominació "llengua catalana", de la que el valencià seria només un dialecte o varietat regional. El rebuig d'esta visió per una part important de la societat valenciana fa que siga corrent, en motius tàctics, l'ús per part de l'anexionisme d'expressions eufemístiques com "la nostra llengua", "la llengua pròpia" o, com a molt, "valencià" (mai "llengua valenciana" o "idioma valencià") per a evitar un reconeixement explícit d'una hipotètica personalitat diferenciada del valencià.

Encara que esta visió no conta en ninguna tradició històrica, és la vehiculada oficialment en l'ensenyança des de la dècada dels huitanta, per lo que guanya adeptes entre les generacions més jòvens, desconexedores de l'història llingüística de la llengua valenciana; a sovint en una versió edulcorada o parcialment "particularista", encara, a pesar de tot, matisada per l'inèrcia històrica de sigles d'autoctonisme i llingüicitat del valencià.

A partir de 2015, el canvi de signe polític en el govern autonòmic ha provocat un nou gir en la política llingüística valenciana que ha accentuat encara més les directrius anexionistes. Este gir se percep fonamentalment en:

- L'exclusió de les entitats culturals autoctonistes del dret a accedir a qualsevol ajuda pública per l'únic motiu d'usar el model llingüístic de la RACV.
- La redacció, per part dels responsables de la Conselleria d'Educació de la Generalitat Valenciana, d'uns "Criteris lingüístics de l'Administració de la Generalitat" que ni tan sols respecten en molts casos les recomanacions particularistes de la AVL, fent derivar el model usat a nivell oficial una atra volta cap al model anexioniste dels anys 80 del segle passat.
- La desaparició paulatina de les (escasses) versions valencianes distintes de les catalanes, inclús seguint la normativa de la AVL, en organismes oficials, pàgines web, etc.

Si continuem seguint a Kloss, veem que els anexionistes representarien, en el camp de la planificació llingüística, uns "planificadors conservadors", obstinats en la teòrica correcció i el purisme del llenguatge, basat, además, sobre la variant vernacular catalana oriental, aliena a la valenciana, mentres que els autoctonistes representariem (parlarem en primera persona) una classe de "planificadors innovadors", que acceptem com a natural el canvi llingüístic propi de la variant vernacular valenciana i el seu reflex en el model estàndart.⁹

Nos trobem además en una situació, també definida per Kloss, en la que el valencià, davant de les pressions del català i també a la seua situació diglòssica en el castellà, podria sucumbir a la categoria de "llengua casi dialectisada", partint d'una situació inicial de llengua autònoma.¹⁰

3.3. Postures actuals sobre l'us social del valencià

---

⁹Kloss, op. cit., p. 34.

¹⁰Kloss, op. cit., p. 35.

Pablo Carsí, en el seu dietari,¹¹ anotà, referint-se a les primeres dècades del segle XIX; que “*En Valencia ni hombre, ni mujer, sabían hablar el castellano, y además cuando venía alguno que hablaba el castellano, nadie lo entendía*”. Encara a les primeries del segle XX, la frase “*parlar castellà de Russafa*” s'aplicava ad aquells valencians que no sabien parlar be el castellà i l'adobaven en multitud de valencianismes lèxics i sintàctics.

Si comparem eixa situació sociolingüística en l'actual, comprovarem que el canvi és pràcticament total: no a soles el valencià ha deixat de ser la llengua majoritària en el dia a dia dels valencians de la capital (i de moltes atres localitats valencianes) sino que una majoria d'ells no el saben parlar, i alguns l'entenen en dificultats. És un fet, puix, que el castellà ha anat ocupant espais socials a on el valencià, històricament, ha segut la llengua hegemònica o única, en un procés de substitució llingüística que les últimes dècades s'ha relentisat, pero no revertit. En eixe context bilingüe, l'equilibri entre valencià i castellà continua sent inestable i precari, com vorem a continuació, puix encara en l'actualitat s'observa una pèrdua notable de l'us real del valencià en favor del castellà en les generacions més jóvens; sense que els 35 anys d'autonomia i de teòrica “normalisació llingüística”, aparentment, hagen modificat esta tendència.¹²

Este fet contradiu la concepció de “bilingüisme eixemplar” que mantenen certs sectors bempensants de la nostra societat. Com també posa de manifest la discutible efectivitat de la doctrina llingüística catalanista —difosa oficialment des de 1983— a l'hora de motivar una recuperació clara i generalisada de l'us real de la llengua valenciana.

És cert que la postura dels valencians respecte a la potenciació de l'us del valencià front al castellà i a la seua identitat llingüística diferenciada front al català —dos punts de controvèrsia social en les últimes dècades— indica una posició clara i majoritàriament favorable en els dos casos a la valencianitat llingüística. Una postura que, quan se dona simultàneament en un individu, nomenarem, per a entendre-nos, *valencianòfila*.

En qualsevol cas, massa que sabem que eixa tendència social valencianòfila, encara majoritària a nivell social, no pareix vore's recolzada ni catalisada eficaçment per les èlits econòmiques, culturals i polítiques valencianes. Fins al punt que podem dubtar raonablement de si les intencions de dites èlits són, en general, coincidents en el sentir majoritari del poble valencià o si, pel contrari, busquen modificar, en un sentit o en l'atre, el paradigma dominant en el conjunt de la població.

De fet, els estudis sociològics¹³ posen de manifest l'existència de dos minories —una minoria *castellanòfila*, contrària a la potenciació de l'us del valencià a nivell social, puix el veu com una “molèstia” prescindible, i una *catalanòfila*, contrària a la consideració del valencià com a idioma independent— que representen respectivament dos subconjunts de vora un quart de la població valenciana. Subconjunts socials en els que podem enquadrar sense massa esforç a significatius membres de les tres èlits indicades.

---

¹¹Dietari de Pablo Carsí (“*Año de 1800. Cosas particulares, usos y costumbres de Valencia, todo son cosas que he visto yo*”), transcrit per Rafael Solaz en *Valencia 1800-1873. Imagen, usos y costumbres* (Ed. Carena, València C., 2011).

¹²He tractat més àmpliament esta qüestió en l'obra citada *¿Té futur...?*, pp. 173-185.

¹³Poden consultar-se els resultats d'alguns d'estos estudis en *¿Té futur...?*

Notem igualment que pot haver castellanòfils favorables a l'independència llingüística del valencià, i catalanòfils favorables a l'augment de l'ús social del valencià; o siga, que posseïxen només una de les dos condicions que postulem per a ser plenament valencianòfil des del punt de vista llingüístic. Igualment, se pot ser castellanòfil i catalanòfil a l'hora, lo que representaria l'antítesis absoluta de la valencianitat llingüística.

Volem destacar, per a no alçar suspicàcies innecessàries, que no és el fet de tindre el castellà o el valencià com a llengües maternes el valor definitori de la *valencianofilia* llingüística, sino l'actitut positiva que l'individu manté, al mateix temps, cap a l'ús social i cap a l'identitat diferenciada de la llengua valenciana, de manera que poden haver castellarparlants *valencianòfils* i valenciaparlants *valencianòfops*.

Si prenim com a referència l'enquesta del CIS de 2004¹⁴ observem que la suma dels que creuen que els seus fills han de parlar "només en castellà" o "més castellà i menys valencià" (és dir, els valencians que estan objectivament en contra de la recuperació i manteniment del nostre idioma, en tant que no els agrada que els seus fills el parlen) fa un 29,6% (percentage quasi idèntic, curiosament, al de valencians que creuen, d'acort en la mateixa enquesta, que el valencià és un dialecte del català). Els que creuen, per contra, que els seus fills han de parlar en "valencià i castellà", "més valencià i menys castellà" o "només en valencià", fan un majoritari 68,9%. Per tant, més de dos terços de la població valenciana té una actitut francament positiva cap a la normalisació de l'ús social del valencià.

Pero una cosa són els desijos i una atra la realitat. Com és sabut, la continuïtat d'una llengua viva ve assegurada per la seua transmissió de pares a fills. D'acort en les enquestes de la Conselleria d'Educació, Cultura i Deport,¹⁵ mentres en 1989 un 45,7% de la població usava preferentment el valencià en l'àmbit familiar i un 43,4% en els amics, en 2015 els percentages havien baixat de forma dramàtica: respectivament, al 31,0% i al 28,1%. No obstant, tal com indica el Cens de 2011,¹⁶ un 51,18% del total de la població valenciana (incloent les comarques castellarparlants) sap parlar valencià, lo que indica que vora un 20% dels valenciaparlants actuals, a pesar de tot, sap parlar el nostre idioma encara que no siga la seua llengua familiar.

Vista l'evolució en perspectiva, estarem d'acort en que, sense resultar una situació catastròfica, indica certes tendències que podrien desencadenar, en un futur escenari desfavorable, una segona etapa de minorisació social del valencià que podria reduir-lo, com ha passat en l'irlandés, a l'estatus d'una llengua *ritual* que continua considerant-se oficial pero que, com a llengua viva, només s'utilisa en chicotetes àrees rurals del territori (els *Gaeltachtaí*, en el cas d'Irlanda) i en certs estrats socials que el consideren com a marca d'identitat.

Convindrem, puix, que no té massa sentit dedicar temps i esforços a assegurar la consideració diferenciada del valencià com a llengua independent, si al mateix temps no s'assegura que el valencià continua sent una llengua *viva* en *tot* el territori valencià, com ve sent-ho els últims huitcents anys. És més: la millor manera d'assegurar que el valencià continue conservant les seues

¹⁴ *¿ Té futur...?* , pp. 125-126.

¹⁵ <http://www.ceice.gva.es/web/dgplgm/enquestes>

¹⁶ <http://www.ceice.gva.es/documents/161863154/162993303/Censo+2011.+Datos+generales+conocimiento..pdf>

característiques pròpies és, precisament, transmetre'l a la nostra descendència tal i com el vàrem rebre dels nostres majors.

En definitiva, les llengües no moren perquè unes altres persones parlen llengües diferents, sino perquè les persones que les parlen deixen de parlar-les... o, com a mínim, deixen de parlar-les en els seus fills i nets, o deixen d'establir mecanismes per a que unes altres persones puguen aprendre l'idioma a pesar de no ser el seu matern; que són unes altres maneres —diferides en el temps— de *deixar de parlar* un idioma, i de provocar la seua mort. Una qüestió que el valencianisme idiomàtic no pot perdre de vista en ningun moment... si és que realment pretén ser *valencianiste*.

Aplegats ad este punt, postularem que el *valencianisme idiomàtic* és la branca del valencianisme que reivindica la protecció del sentiment sociolingüístic històric dels valencians de parlar una llengua autònoma, recolza la potenciació de l'autoestima llingüística dels valenciaparlants i, per tant, aspira a la conservació de l'idioma en les generacions futures no a soles com a llengua viva en tot el seu territori històric, sino també com a llengua de cultura i oficial.

A tal efecte, el valencianisme ha de projectar esta visió en dos conceptes fonamentals:

- una excessiva separació entre les variants vernaculars i l'estàndart oficial valencià provoca, no a soles la pèrdua de les llegendimes característiques idiomàtiques del valencià, sino la no identificació dels parlants en la llengua oficial, i la seua defecció idiomàtica,
- i una política llingüística que, sense impositons pero sense complexos, no estimula i promociona a nivell social a la llengua en perill de desaparició —el valencià—, està, en la pràctica, col·laborant a la seua desaparició a mig determini.

3.4. El valencianisme idiomàtic a efectes pràctics

Més allà de les proclames i dels desijos irresolts, la realitat és que qualsevol propòsit d'esmenar l'actual deriva desvalencianisadora ha de partir de la realitat de 2018 (i no de la de 1979, o de 1878, o de 1707). Eixa realitat indica que existixen unes obligacions llegendals que, d'acort en la llegendlació actualment vigent, afecten per desgràcia a tots els valencians. Unes obligacions llegendals que, sent realistes, només poden ser modificades (donat que descartem per complet que la AVL modifique per pròpia iniciativa els seus posicionaments actuals) mercé als pactes polítics, que necessitarien una majoria de tres quintes parts de les Corts Valencianes en el cas de pretendre modificar la Llei de Creació de la AVL (segons l'art. 44.5 de l'Estatut), i de dos terceres parts de les Corts Valencianes, posterior aprovació per les Corts Generals i en acabant per referèndum en el cas de pretendre modificar la consideració de la AVL com a entitat normativa oficial per l'Estatut d'Autonomia (art. 81).

I és eixa realitat la que nos ha d'ocupar; no existix una atra, si és que realment volem construir un valencianisme idiomàtic *real* i no un valencianisme *de saló*. Declarant-me admirador de tots aquells que aspiren a revertir esta situació a través d'un partit polític que adopte un programa valencianiste de màxims i que obtinga en les pròximes eleccions una majoria suficient com per a "derogar la AVL", me permetran que, sentint-ho en l'ànima, me declare escèptic respecte a que eixa situació devinga una realitat, sent generós, en la pròxima dècada (i res

m'agradaria més que equivocar-me). I el temps corre en la nostra contra de manera inexorable.

Per contra, si, una volta constatat que els valencians decidixen el seu vot per molts altres motius abans que per la normativa del seu idioma, lo que pretenem és moure-nos en el terreny de lo *possible* (o, per a no desanimar-nos tant: si volem dissenyar un *pla B*), haurem de pensar en una solució transitòria que, dins d'este desencorajador marc llegal vigent, permeta al valencianisme llingüístic contar en un mínim reconeixement oficial que li permeta, precisament, tindre una major difusió social a fi d'alcancar fites més ambicioses.

Estes reivindicacions més realistes, sense renunciar a res, se substancien en la reivindicació, davant dels poders públics, de les reformes lligislatives necessàries per a:

- Impedir llegalment qualsevol discriminació, activa o passiva, als valenciaparlants usuaris de les normes de la RACV.¹⁷ Una reivindicació llògica que tots els partits polítics deurien comprendre i defensar si respecten el dret a la llibertat d'expressió i creació lliterària. L'argument de les majories electorals en un moment determinat no és una raó acceptable des d'uns paràmetres democràtics, moderns i europeus que justifique la conculcació dels nostres drets com a valenciaparlants: entre ells el dret a rebre ajudes públiques en igualtat de condicions, sense discriminacions per usar la normativa autoctonista de la RACV.
- Reconéixer llegalment a la RACV i, en concret, a la seua Secció de Llengua i Lliteratura Valencianes, com a entitat normativa de referència per a la llengua valenciana, puix ho és ya *de facto* per als valencians partidaris de les tesis autoctonistes i, per això mateix, representativa d'una part important de la comunitat llingüística valenciaparlant. I això, sense perjuí de que la AVL estiga en este moment blindada per l'Estatut com a entitat normativa oficial *per a les administracions públiques* (pero *no* en l'àmbit privat). De manera paralela, reconéixer la validea dels títuls de Lo Rat Penat (i de qualsevol altra entitat cultural que impartisca l'ensenyança del valencià segons les Normes d'El Puig, sempre que demostre uns criteris de rigor i qualitat educativa mínims) com a mig per a acreditar de manera oficial el coneixement del valencià.
- Assegurar el respecte als nostres drets com a valenciaparlants (i, de fet, el compliment de la llegalitat vigent), els quals no es veuen complits en l'existència única de versions orals o escrites en català estàndart, reivindicant que els poders públics valencians, espanyols i europeus fomenten l'existència de versions orals i escrites en estàndart valencià a tots els nivells, distintes de les catalanes, i especialment en l'ensenyança, Internet, els buscadors, les xarxes socials o el software d'ús habitual, independentment de la consideració com a subjecte idiomàtic diferenciat que cada qual otorgue a la modalitat llingüística valenciana.
- Mentres no es reforme l'actual marc normatiu, l'exigència de que el model llingüístic vehiculat en les administracions públiques i especialment en

---

¹⁷Paralelament, en el sí del valencianisme deuen resoldre's definitivament les reticències i diferències entorn al model normatiu que devem vehicular des d'uns criteris d'estricta autoctonisme llingüístic. Sent conscients que eixe debat concret, a pesar de ser important, té una repercussió mínima o nula en la societat, inclús en la part més conscienciada, no deixa de ser una debilitat interna que pot i deu ser superada, en bona voluntat per part de tots.

l'ensenyança (aquelles afectades per l'actual obligació llegal d'usar la normativa de la AVL) siga lo més acostat possible en lèxic, morfosintaxis i fonètica a la llengua viva valenciana, encara complint, per pur imperatiu llegal, les normes ortogràfiques de la AVL.

Unes solucions necessàriament provisionals, transitòries, imperfectes, pero realistes, a l'espera de que en el futur se donen les noves majories sociopolítiques adequades per a reconéixer per fi, oficialment i de manera unitària, una codificació llingüística netament valenciana.

3.5. La participació dels valencians de llengua materna castellana en la recuperació de l'idioma i l'identitat valencianes

Deurem insistir en esta qüestió. Des de l'etnogènesis del poble valencià fins a l'actualitat, este mai ha constituït una ètnia monolingüe. Encara que la llengua valenciana ha segut sempre la majoritària i l'oficial durant la major part de la nostra història, tant l'algaravia, desapareguda en l'expulsió dels moriscs en 1609, com les varietats serranes de l'interior, progressivament castellanisades, han estat presents en parts importants del nostre territori, en una situació de convivència més o manco diglòssica en el valencià.

Més recentment, la surgència diglòssica del castellà en les grans ciutats aixina com l'abundant immigració forànea de castellarparlants ha reforçat la presència d'eixe idioma com una de les dos llengües maternes dels valencians actuals. Negar esta realitat seria, també, anar en contra del propòsit primigeni del valencianisme: ser patrimoni transversal de tots els valencians, sense distinció. El valencianisme no pot ser construït contra els valencians castellarparlants: s'ha de construir colze en colze en ells. Perque el futur de la llengua valenciana passa, precisament, per que ells, i més encara els seus fills i nets, tinguen l'oportunitat de deprendre, de valorar, d'apreciar, d'estimar i de voler la llengua pròpia de la seua terra, la llengua valenciana.

En este sentit, com ya hem indicat en uns atres llocs,¹⁸ si l'interés social decidix que l'individu ha d'adquirir una llengua o registre distint al que li és propi, tal canvi o ampliació en les seues capacitats llingüístiques requerirà un esforç que l'individu no efectuarà si no està adequadament motivat. I establir ací la diferència entre motivació i obligació coercitiva justificada per un teòric be comú social implica greus dilemes ètics. Dilemes que han de graduar-se cuidadosament, si no es vol generar com a resposta un prejuí contrari a l'adquisició de la llengua que es vol promocionar.

Sabem que s'activa la motivació *instrumental* si els parlants consideren que és bo conéixer una llengua per a conseguir una millor posició en l'escala socioeconòmica. I usem la motivació *integrativa* quan l'aprenentage d'un idioma servix a un individu per a integrar-se, comunicar-se i formar part de la societat en la que és parlat: per a sentir-se membre de la mateixa sense ser marcat com a foraster o estrany. Pero l'efecte d'estes dos importants motivacions *extrínseques* (no és la pròpia acció d'adquirir la llengua lo que atrau a l'individu, sino la recompensa econòmica o social que rep, barat a l'esforç del seu aprenentage) és llimitat en el cas de llengües com la nostra: demogràficament dèbil, poc forta oralment en les grans ciutats i en competència en una llengua internacional com el castellà.

---

¹⁸ ¿Té futur...?, pp. 173-185.

És precís, per tant, sense descuidar les anteriors, activar una tercera motivació clarament *intrínseca* (que no busca rebre res material a canvi, més allà del plaer de l'aprenentatge: de la plena satisfacció personal). Una motivació determinada per l'estreta relació entre l'idioma i la pròpia identitat de grup, de ser i sentir-nos valencians, que forma part indissoluble de la personalitat individual de les persones, i que resulta definitiva com a factor motivant de l'aprenentatge d'una segona llengua, o l'ampliació dels usos d'una llengua minorisada.

Hui, el 60% dels valencians té el castellà com a llengua materna, el 60% vol que l'us del valencià es mantinga i amplie, i el 60% dels valencians creu l'legítimament que la seua llengua és diferent del català. En números redons (i en subconjunts no exactament coincidents). No és un secret que, ademés, l'immensíssima majoria es sent valencià i no català. A la vista de dita situació, és evident que, triats en llibertat uns l'legítims suposts de plena valencianitat idiomàtica i identitària, haurem de plantejar-nos quina és la millor tàctica a seguir.

Una tàctica adequada per a que els valencians adquirixquen el valencià com a segona llengua si no la parlen encara. Per a que la parlen sempre, si és la seua materna. Per a que la lliguen, l'escriguen, la transmeten als fills i als nets. Per a que mantinguen intacta la seua riquesa llingüística i el seu geni propi. Una tàctica que evite que el valencià es convertixca, en el millor dels casos, en patrimoni exclusiu de minoritaris reductes intel·lectuals, o joguet de rogles d'opinió endogàmica i estèril sense influència real en el cos majoritari de la societat.

O siga: assegurar un futur viable per a la llengua valenciana com a llengua viva, popular i de cultura, transversal en tota la societat de nord a sud del territori valencià; partint de la realitat sociològica, cultural i històrica del nostre poble, precisament potenciant la seua valencianitat sentimental i idiomàtica per a enfortir el lligam entre l'identitat pròpia i la llealtat llingüística al valencià. No pot haver una major motivació que eixa per a assegurar la perpetuïtat d'un idioma.

4. Més allà de la llengua

Pero no a soles *de llengua* viu el ser humà. Havem argumentat que el valencianisme ha d'assegurar el benestar i el progrés dels valencians, i que ha de servir per a protegir i perpetuar en el futur el nostre patrimoni cultural, material i immaterial. Això vol dir que la protecció i promoció del patrimoni històric, paisagístic i mijambiental dels valencians, tan maltractat històricament, aixina com de les tradicions (balls, cants, esports...) hauria de ser un objectiu central del valencianisme.

Com ho és també la defensa dels interessos econòmics valencians. Alguna cosa falla quan València és, any darrere d'any, l'autonomia que menys inversió per habitant rep de l'Estat, o l'única que, sobre ser més pobra que la mija, aporta més que rep d'eixe mateix Estat. Mentres, la reforma de l'Estatut d'Autonomia, aprovada en les Corts en 2011, i que busca garantir un nivell d'inversions estatals equivalent al volum de la població valenciana, que representa vora un 11% del total d'Espanya, continua paralisada en el Congrés dels Diputats, a l'hora que unes altres reformes estatutàries van avançant. I el Corredor Mediterràneu continua sent una mera exposició d'intencions, per més que siga vital per a la competitivitat de les nostres exportacions.

És ben senzill: la falta de valencianisme dels nostres representants *perjudica i empobrix* als valencians.¹⁹

5. València, Espanya, Europa, el Món

Ya s'ha explicat que, al nostre parer, la defensa de l'autonomia política de València és una premissa inexcusable del valencianisme. No obstant, la manera de desenvolupar esta autonomia ha generat i continua generant intensos debats, tant en el sí del valencianisme com el de la societat valenciana (i espanyola) en general. Un debat en el que certes derives recents en territoris veïns no ajuden gens a aportar serenitat i racionalitat.

No és el lloc ni tampoc hi ha espai per a teoritzar ací sobre la semàntica de les paraules “nació” i “nacionalitat”, i la seua evolució a través del temps. Només recordarem que la vigent Constitució espanyola reconeix en el seu article 2 el dret a l'autonomia de les “nacionalitats i regions” que componen Espanya. El concepte “nacionalitat”, en este cas, no fa referència a una condició jurídica particular, sino que, com interpreta Joan Ferrando Badia,²⁰ s'identifica en el *“major o menor grau de conscienciació de la pròpia identitat colectiva i en sa voluntat de mantindre-la, assegurar-la, desenvolupar-la i projectar-la per mig de la superestructura jurídica adequada”*.

És, per tant, un equivalent al concepte de “nació cultural” de Meinecke, que no té un correlat sobiranista: tal com aclaria Ferrando Badia, *“no existixen diferències jurídiques i conceptuals entre nacionalitats i regions”*,²¹ si be, a la vista de la llista de comunitats autònomes que hui es consideren nacionalitats d'acort en els seus Estatuts (Andalusia, Aragó, Balears, Canàries, Catalunya, Euskadi, Galícia i València²²) veem que són, precisament, aquelles que, com a conseqüència de la seua particular història, han presentat i presenten una verdadera aspiració d'autogovern que va més allà d'un concepte purament administratiu. Una història i unes aspiracions que, de fet, són les que justifiquen l'existència de l'actual “estat de les autonomies”. Per contra, les “regions” (moltes d'elles, delimitades per a l'ocasió com a decisió política dels principals partits de la transició), sent francs, constituïxen una simple descentralisació administrativa de la també històrica “nacionalitat castellana”, d'una magnitud prou major en població i extensió que totes les demés.

Ferrando opinava, creem que ben encertadament, que *“se'm fa impensable que l'històric Regne de València, davant la doble alternativa que li brinda l'article 2 de*

---

¹⁹Els valencianistes més militants haurien de comparar la llargària d'este capítol en la del capítol anterior. L'autor haguera desijat que fora al revés; i aixina haguera segut si s'haguera pensat només en els interessos preferents de la majoria dels valencians, i no en els d'eixos valencianistes més militants, que massa a sovint classifiquen de manera implacable als valencians en “amics” o “enemics” en funció de cóm escriuen o parlen el valencià. Per això resulta també més evident que mai que les discrepàncies lingüístiques entre valencians no poden ni deuen ser una excusa per a deixar de treballar junts en tots aquells aspectes que nos importen i nos interessen a tots.

²⁰“El Regne de València, ¿és una nacionalitat?” *Murta*, núm. 48, juliol-agost de 1982, pàgs. 1-3. Totes les cites de Ferrando Badia en este punt corresponen al citat article. Prohom de Lo Rat Penat i acadèmic de la RACV, Joan Ferrando Badia fon catedràtic de Dret Constitucional i Ciència Política.

²¹En la notabilíssima excepció del concert econòmic, reservat només a Euskadi i Navarra per molt discutibles justificacions històriques.

²²En el nostre cas, a partir de l'aprovació de l'Estatut d'Autonomia en 1982 (art. 1).

la Constitució, el de ser “nacionalitat” o “regió”, optara per la segona, que (...) tenint en conte totes les circumstàncies històriques i polítiques del Regne i actuals de les tres províncies (Alacant, Castelló i València) seria infravalorar-se i renunciar —que seria lo mateix que renegar— a la categoria que li correspon: el d'una nacionalitat”.

Esta dualitat entre nacionalitat i regió, més allà del nom que se li vullga posar, explicita una distinta percepció sociològica i explica per qué el concepte de “Espanya” i “espanyol”, que en les “regions” actua sociològicament com a concepte pràcticament equivalent de “lo castellà”, en les “nacionalitats”, per contra, requerix de molts més matisos que necessàriament han de ser posats sobre la taula, si realment se pretén construir una Espanya que, des de qualsevol punt de vista, pugua constituir en el futur una realitat estable, plural i pròspera de convivència i progrés, assumida com a pròpia per una majoria d'espanyols.

I si realment se creu en eixa possibilitat, trobem inconvenients eixes dos postures extremes que, ya siga per la negació de la realitat històricament plural d'Espanya i per la defensa d'un estat centralisat, o be per la negació de qualsevol vincul en Espanya i l'aposta per la ruptura radical en ella, se retroalimenten, impeding que es desenrolle la construcció d'una Espanya moderna i de futur. Unes visions defensibles sempre que es faça des de postulats democràtics i cívics, pero inoportunes i inadequades a la vista de la realitat sociològica actual i del moment històric que vivim a nivell europeu i mundial.

Perque Espanya, en paraules de Miquel Ramon Izquierdo,²³ no és la *mare* (ni, afegirem, tampoc pot ser la *madrastra*) de valencians, aragonesos, asturians o canaris, sino que és la *filla* de tots ells: la filla de totes les realitats polítiques, culturals i idiomàtiques existents des de fa vora un mileni en la Península Ibèrica, i que volen i necessiten continuar convivint en pau i de manera solidària. Sincerament, per molts arguments historicistes o irredentistes que vullguen enarborar-se, no nos imaginem que l'aparició d'una aduana en el port d'Almansa o en el viaducte de Contreras vaja a millorar el benestar i el progrés dels valencians; pero és evident que tampoc ho va a fer el retorn a un centralisme ranci i periclitat, conseqüència històrica, además, d'una guerra internacional, la Guerra de Successió, en la que els únics perdedors foren els pobles de lo que encara en aquella época se nomenava “les Espanyes”.

El valencianisme (i, en la seua vertent política, el nacionalisme valencià), mai ha segut, per definició, majoritàriament rupturista. Pero és menester que, a nivell espanyol, se treballa molt per la comprensió de que no és més espanyol qui parla castellà que qui parla valencià, català, vasc, gallec o mallorquí. Per la comprensió de que totes elles són llengües espanyoles, llengües vives i de cultura, en les que naixen, creixen, viuen, riuen, ploren i moren els espanyols. Llengües, en definitiva, iguals en drets i deures, que són patrimoni cultural de tots. Llengües que representen realitats històriques que no naixqueren ahir, que no són un invent d'un ideòlec desficiós, sino que estan ahí des de molt abans que Espanya fora una realitat política unificada.

Només un eixemple, ben paradigmàtic: alguns dels més partidaris d'usar, inclús a nivell intern espanyol, la denominació “llengua espanyola”, en lloc de l'històrica, popular i constitucional de “llengua castellana”, solen ser, per una banda, els més

---

²³Relatades a títol particular per alguns dels seus descendents.

resistents a acceptar la pluralitat cultural i llingüística de l'Estat, i, per l'atra banda, els partidaris d'un separatisme que nega la seua pròpia condició d'espanyols. O siga: els dos extrems. Recapacitem: ningun suís orgullós de ser-ho consideraria que és més (o manco) suís per parlar alemà, francès, italià o romanx. ¿Qué impossibilita que en Espanya no ocorrega lo mateix?

L'amor a un país no es medix per la quantitat o el color de les banderes que onegen al vent o es pengen en els balcons, sino per la capacitat d'assegurar que tots els ciutadans són governats en honradea i tractats en igualtat i en justícia, vixquen a on vixquen, gojant dels màxims drets socials que permet una democràcia moderna i solidària. Un país que viu la pluralitat cultural i llingüística com una riquesa i no com un perill. Un país que no confon *l'unitat* en *l'uniformitat*. És en eixos conceptes, i no en retòriques inflamades i buides de contingut, a on s'ha de sostindre, en el sigle XXI, *l'orgull* de viure en un país. I serà l'única manera d'impedir la dinàmica d'acció i reacció entre extrems: d'eixos populismes de signe contrari que tant de mal nos han fet en el passat, i amenacen en continuar fent-ho en un futur.

Davant d'esta realitat, el valencianisme té dos opcions: tancar-se en sí mateix, en un mal entés purisme ideològic que nega la verdadera realitat sociopolítica majoritària del nostre temps, o agarrar el bou per les banyes, intentant participar de manera activa en la renovació lleal, constructiva i pragmàtica d'un pacte constitucional, el de 1978, històric i admirable, pero ya necessitat d'una actualisació que l'adapte als nous temps. Un context en el que els valencians, a diferència d'époques anteriors, no podem perdre el tren una volta més.

Un context, además, plenament instalat en una Europa que no pot caure en els extremismes, els patrioterismes excloents i les fronteres tancades, pero tampoc en un "bonisme" que no afronta en decisió els reptes de futur a nivell mundial: el canvi climàtic i energètic, la revolució tecnològica i els grans moviments poblacionals que es produïxen i continuaran produint-se per motius econòmics, conflictes bèlics i governs autoritaris, pero també per motius mijambientals. Uns reptes per als quals, efectivament, és menester actuar localment pero pensar globalment, sense caure en l'erro de que tot això "no va en nosatros", quan vivim a 500 km de distància de països a on l'aigua potable corrent, per nomenar només una comoditat de la vida moderna que donem per assumida, continua sent un lux no disponible per a tots.

6. Política i partidisme

Havem argumentat que en el valencianisme cívic caben totes les ideologies democràtiques que reconeguen al poble valencià el seu dret a existir i autogovernar-se i que a l'hora, en tot o en part, assumixquen l'ideari del valencianisme, sense entrar en confrontació frontal en ell en uns atres aspectes. Pareix evident, per una atra banda, que el valencianisme cívic ha d'influir de manera eficaç en la política: en la finalitat de que tots els partits assumixquen, en major o menor mida, el seu programa social i cultural, puix és des de la política i des de les institucions des d'a on millor pot propiciar-se el canvi social que propugnem. En este sentit és evident la necessitat de que existixquen formacions polítiques que desigen aplicar el programa *de màxims* del valencianisme: un objectiu primordial que han de propiciar tots aquells valencianistes que tinguen vocació política de servici al seu poble.

Pero no és manco cert que:

- la qualitat de “valencianiste” d'un responsable polític o de tot un partit no implica necessàriament que siga un bon gestor, o que ho seguixca sent a perpetuïtat;
- els votants tenen en conte moltes variables a l'hora de votar, que no tenen per qué estar lligades a les matèries centrals que sustenten l'ideologia valencianista;
- les entitats cíviques no poden dependre dels vaivens dels resultats electorals per a poder eixercir la seua llabor en dignitat i en igualtat de drets respecte a les d'unes atres tendències. En atres paraules: no poden pretendre que sempre governe el mateix partit polític, i que ademés siga “el partit polític valencianiste”.

Tot això vol dir que el valencianisme cívic, el de les entitats i les associacions culturals, no pot ni deu ser partidiste: no pot ni deu identificar-se en ninguna formació política concreta, encara que siga la més valencianista del món. Pero, com a contrapartida, vol dir també que eixe valencianisme cívic no pot actuar en autisme i incomprensió, quan no beligerància, respecte als governants que en cada cita electoral trien els electors, per molt *incomprensibles* que en ocasions puguen resultar-los eixos resultats electorals. Perque, al remat, estarà en les seues mans decidir el futur del nostre poble, com a mínim durant quatre anys: perque aixina ho han volgut els votants.

El valencianisme, abans que res i per damunt de tot, ha de ser un *lobby* social: ha de ser la representació d'uns ciutadans que treballen per que els seus drets se vegem reconeguts i respectats, independentment de quí governe, i que ha d'aspirar a ser un interlocutor important dins del conjunt de la societat civil valenciana. Convertir el valencianisme en un moviment clientelar o be en un moviment antisistema (les dos cares antagòniques de la baralla) és lo pijor que li pot passar al nostre moviment, per molt que les circumstàncies que nos toquen viure no siguen les més favorables.

7. De cara al futur

7.1. Els recursos econòmics

La falta de recursos econòmics és una de les raons per les quals sol justificar-se la debilitat del valencianisme a nivell social. Una volta constatada la realitat d'eixa afirmació, i ya comentada l'estratègia a seguir en el cas de les subvencions públiques per a evitar la discriminació per motius llingüístics, devem fer-nos dos preguntes en quant a les col·laboracions econòmiques privades:

- ¿Qué oferix el valencianisme, en planificació, organització, quadros formats... per a atraure la possible col·laboració de valencians que estiguen dispostos a ajudar a la causa?
- El valencianisme, quan ha tengut recursos econòmics, ¿realment els ha invertit en formar quadros, millorar la seua organització i eixamplar la seua base social, construir una estructura sòlida per a assegurar-se la seua independència del poder polític, planificar-se a mig i llarc determini... o be, en ocasions, s'han concentrat en projectes efímers que no han servit per a construir una organització ni per a apuntalar-la de cara al futur?

Si parlem de l'organització, és un deure i una responsabilitat de les entitats capdavanteres del valencianisme. Per eixemple, la creació recent de l'Observatori de la Llengua Valenciana, en el que col·laboren Lo Rat Penat, la Secció de Llengua de la RACV, l'Associació d'Escriptors en Llengua Valenciana,

el Colectiu Fullana de Professors i Doctors universitaris, l'Institut d'Estudis Valencians i Convenció Valencianista és un pas fonamental, però que no servirà de res si no es dota de contingut, de mijos humans i de mijos econòmics.

I és que resulta molt difícil construir un moviment social ben organitzat furtant hores al temps lliure dels militants, quan tenim enfront un *eixèrcit* ben organitzat que cobra tots els mesos per a fer lo mateix que nosaltres fem quan eixim de treballar a les set i mitja de la vesprada, en les fins de setmana o en els ponts festius. Temps que es lleva a la família, a les amistats, a la pròpia formació professional o al descans físic i mental.

El valencianisme ha de deixar de ser *amateur* i de moure's només pel treball dels voluntaris. Complicat de aconseguir, però necessari treballar en eixa direcció. Les ONGs exitoses són capaces de generar recursos econòmics i de treballar de manera professional i organitzada per un objectiu altruista. Eixe deu ser el futur de les nostres entitats culturals: atraure recursos econòmics i humans necessàriament escassos que, més necessàriament encara, deuen invertir-se en lo que realment importa. A continuació propondrem alguns d'estos "espais d'inversió".

7.2. La modernització tecnològica i del missatge

El valencianisme té encara pendent la seua pròpia renovació tecnològica. Aprofitar les opcions que ofereixen les tecnologies d'informació i comunicació és una necessitat imperiosa. S'han conseguit algunes fites, quasi exclusivament en el treball altruista de voluntaris, com posar en marxa i omplir de contingut *L'Enciclopèdia* (la *Wikipedia* en valencià), o diverses aplicacions i *apps* lingüístiques (diccionari, corrector, traductor...). La ret, per una altra banda, permet una difusió més senzilla i econòmica de les nostres activitats i iniciatives... sempre que hi haja *community managers* eficients i formats que es puguen dedicar ad eixa faena. Però les necessitats són abundants. Entre elles, precisament, l'ús de les noves tecnologies per a realitzar campanyes de micromecenatge.

No sols la manera de rebre i difondre informació, sino també l'estètica i el llenguatge publicitaris han canviat dràsticament en les últimes dècades. A pesar d'això, continuem veent, dins del valencianisme, campanyes més pròpies de finals dels anys 70 que de l'època actual, per molt que es difonguen via Internet. En este sentit, és fonamental deixar-se assessorar per experts que, inclús des de dins del món valencianista, aposten per una professionalització d'esta qüestió.

7.3. Els llibres, els audiovisuals i els mijos de comunicació: la clau del futur

Dins del camp de la transmissió del missatge, és imprescindible que esta transmissió es realitze d'una manera planificada, il·lustrada, cívica, coherent i socialment transversal. El recolzament a les editorials en llengua valenciana, fent-se subscriptors o a lo manco adquirint algunes de les seues edicions, és la pedra angular de la recuperació de l'idioma. Són estes editorials les que, en recursos adequats, podrien plantejar-se la recuperació d'una publicació periòdica íntegrament en llengua valenciana, d'informació general, que no té per qué ser exclusivament en format paper sino que també seria viable —sobretot a nivell econòmic— en un format digital. Unes editorials, junt a les entitats culturals valencianistes, que són les que estimulen tant la llabor dels escriptors consagrats com dels nous valors que apareixen.

En el camp de l'audiovisual, les necessitats són també imperioses. És especialment perentori generar contingut audiovisual educatiu per a chiquets i jòvens, en qualitat i rigor didàctic, aixina com documentals de temàtica valenciana enfocats a un públic més ampli.

A risc de fer-nos reiteratius, insistirem en que no té sentit defensar l'independència del valencià si no es recolza i es dota de recursos als que l'utilisen com a instrument literari i de cultura. Perque una llengua sense llibres, una llengua sense literatura, una llengua que es parla pero no s'escriu (o s'escriu de qualsevol manera), és la millor manera de definir un *dialecte*: pas previ a la seua desaparició com a modalitat lingüística viva.

7.4. L'identitat i la llengua valenciana en l'escola: una reivindicació imprescindible

Tenint en conte que els nostres chiquets i jòvens passen gran part de la seua jornada en l'escola, és primordial que els continguts de les classes s'adeqüen a uns mínims de valencianitat identitària i lingüística. Donat que l'inspecció educativa no pot traspassar els límits marcats pel poder polític, és imprescindible que els pares i mares s'organisen per a exigir estos mínims: per a exigir una Escola en Llengua Valenciana en la que es promoció de manera cívica i il·lustrada tant l'ús del valencià com a llengua vehicular en l'ensenyança com la pròpia entitat diferenciada de l'idioma valencià, aixina com unes bases mínimes de coneixement rigorós de l'història, la cultura i les tradicions dels valencians, no mediatizadas per ideologies forànees ni dogmatismes o adoctrinaments interessats.

7.5. Els àmbits festius com a espais d'educació no formal

Díem adés que els espais festius són els més proclius al missatge valencianista, i poden servir de contrapés educatiu no formal a l'educació alienant que molt a sovint se transmet en les aules. Experiències recents com les del Casal Bernat i Baldoví en les Falles i les Fogueres de Sant Joan, i unes atres de fonda tradició i arraïllament com les de Lo Rat Penat en eixes i unes atres festes tradicionals, demostren que es pot fer valencianisme cultural, conciliador i obert en les nostres celebracions, estimulant el manteniment de les coordenades identitàries i lingüístiques de les nostres festivitats de manera amable, cívica i no dogmàtica.

7.6. El valencianisme en pobles i comarques: una assignatura a recuperar

Alguna cosa falla quan en els pobles —els llocs a on millor se conserven les tradicions i la llengua valenciana— el valencianisme té dificultats per a implantar-se. El valencianisme ha de reflexionar sobre la raó per la qual, a on el percentage de valenciaparlants és major, la visibilitat i la presència del valencianisme a nivell social és aparentment menor, quan teòricament deuria ser l'àmbit a on la seua visió hauria de poder assumir-se en més facilitat.

És imprescindible organitzar i —si se me permet la paraula— *reevangelisar* als valencians de les comarques en entitats culturals locals que puguen dur a terme una faena cívica, sense condicionants partidistes, de recolzament a la nostra filosofia valencianista. Unes entitats que poden recolzar-se en l'experiència i l'ajuda de les entitats més consagrades, i que han de centrar la seua activitat en difondre la cultura, la llengua, les tradicions i la visió valencianista en l'entorn més immediat, de manera lligada a l'identitat local més immediata.

7.7. El valencianisme en les generacions més joves: un repte a assumir

A pesar de l'influx de l'escola, els joves continuen sentint-se preocupats i interessats per la seua terra, la seua llengua i les seues tradicions, encara que en ocasions vullguen adoptar noves formes d'expressió i sobretot un clima reivindicatiu, exigent i crític en les generacions anteriors, com sempre ha ocorregut a lo llarg de l'història.

El valencianisme, insistim, no pot quedar-se ancorat en les formes que tal volta foren hegemòniques fa unes dècades, però que ara, potser, apareixen davant de la joventut com a estantiques, antiquades i periclitades. Els joves, ademés, no tenen la culpa d'escriure i de parlar valencià (si és que el parlen...) de l'única manera que els han ensenyat: tingam-ho en conte, i ajudem-los, sobretot una volta hagen acabat l'escolarització obligatòria, en el seu retorn cap a la valencianitat idiomàtica.

Preocupem-nos de les seues maneres de sociabilisar, dels grups musicals en valencià, de la literatura infantil i juvenil en llengua valenciana. Res nos alegraria més que trobar mecenes valencians disposats a becar escriptors i a fomentar l'ús del valencià en els moviments i els ambients juvenils; no de manera sectària, adoctrinadora i desvalencianisadora, sino de manera fresca, positiva, natural i renovada.

7.8. El valencianisme en el carrer

El valencianisme més popular ha tingut tradicionalment una presència intensa en el carrer. La visibilitat i la difusió del valencianisme social passa també per esta classe d'iniciatives, que a banda servixen, ben profitosament, com a acte d'autoafirmació solidària. Però alerta: és també precís que este valencianisme de carrer compartisca l'esperit i els valors de tolerància i constructivitat que havem tractat de desgranar en este text.

Els actes i fires de productes valencians, de llibres, de folclor, de jocs tradicionals, de música, de gastronomia, d'encontre festiu entre valencians de diverses procedències i generacions, són els que nos interessan i els únics que han d'aportar un valor afegit que permeta la difusió social futura d'un valencianisme atractiu, seriós, il·lustrat, en contingut i modern. Per contra, els eslògans *a cara de gos*, les proclames irrespectuoses, les contramanifestacions, encara que es puguen covar en un ambient de frustració i d'indignació més que justificades, no deurien formar part del valencianisme cívic del segle XXI. I encara que la sabiduria popular nos diga que "fer com fan no és pecat", recordarem també allò de "tracta als demés com voldries que et tracten a tu": un principi comú a totes les creences i filosofies humanistes, imprescindible si lo que es pretén és crear un món més just.

8. Epílec

En estes línies, necessàriament constrenyides per una extensió màxima fixada prèviament, havem tractat d'expondre una reflexió, subjectiva però raonada, sobre el significat de la paraula "valencianisme" en 2018. Dels propis valencianistes depén que esta ideologia fragmentada i discutida durant generacions pugua resultar, per fi, plenament influent en la societat valenciana del segle XXI.

Si observem la progressió del catalanisme expansiu en terres valencianes —eixe moviment que, com predigué Nicolau Primitiu en 1934, és un element "dissolvent

i retardatari” del valencianisme que devem rebujar “enèrgicament”²⁴ si pretenem realment que el moviment de recuperació valenciana pugua ser, algun dia, majoritari i transversal a nivell social—, vorem que, partint d’una representació inexistent a nivell sociològic valencià a finals del segle XIX, hui ocupa llocs determinants del poder polític, econòmic i acadèmic. Uns llocs de poder que ademés, en la majoria de casos, no depenen dels vaivens electorals de la nostra societat. Perque eixa, i no una altra, fon la màxima de Joan Fuster, el principal inspirador d’eixa ideologia: *“Res de vestir-vos una túnica i d’anar-vos-en a les muntanyes a predicar! Res de renunciar a tot per la pàtria. Copeu l’administració territorial i la judicatura. Feu-vos advocats de l’Estat, notaris, Preneu el poder. Només així podrem fer-nos amb el país!”*²⁵

De lo que estem segurs és que eixa influència social que postulem per al valencianisme —com a mínim, de manera duradora, ferma i sòlida— no vindrà donada per un “caudill” o un “palleter” que arengue i enardisca a unes masses inflamades en molt de sentiment i poc de raciocini, sino per un treball col·lectiu constant i intergeneracional, en el nostre entorn més immediat, d’informació, de formació, d’organització, de conscienciació, d’eixemplaritat, de motivació, d’associacionisme, de culturisació, d’il·lustració, d’empoderament, d’argumentació, de convicció, d’altruisme, de solidaritat, de civisme: de sincer amor pels nostres majors i els nostres fills, per la nostra terra, *per lo nostre*, a l’hora que de convivència i respecte en els que pensen de manera diferent.

Només d’eixa manera el valencianisme prendrà els ramals del futur i podrà aspirar a deixar una marca duradora i determinant en el devindre del nostre poble, que faça real la dita de que “els hòmens passen, pero les idees queden”.

Ciutat de València, setembre de 2018

---

²⁴Revista *El Camí*, giner de 1934.

²⁵Citat per Solà i Palerm, E.: *Recuperem els Furs*. Ed. Tres i Quatre, València c., 2005, p. 301.